

Як загинув генерал Ватутін

У 1991-1994 роках Миятинську сільську раду очолював Сергій Савін. Розповідав мені, що весною 1992-го до них надійшов лист із Свердловської області Російської Федерації. Писав генерал у відставці. На жаль, Савін не запам'ятав прізвища. Він під час Великої Вітчизняної війни визволяв наш край від фашистів, воював під командуванням свого товариша генерала Ватутіна. В листі запитував, чи не може хтось у селі надати йому хоч якусь інформацію з приводу загибелі Ватутіна, бо офіційна версія (згідно з якою вояки УПА підготували засідку, в яку і потрапив генерал) чомусь йому не задовольняла. Не вірилося кадровому військовому, що в тому бою з боку УПА загинуло більш як 200 вояків, тоді як червоноармійці втратили лише трьох чоловік та ще отримав смертельне поранення Ватутін. Цей лист так Савіна зацікавив, що йому захотілося знати всю правду. Ось що розповів йому його товариш Василь Марчук, який до того працював у колгоспі загоспом.

У день свого півстолітнього ювілею, замість свята на свою честь Микита Хрущов проводжав в останню дорогу генерала Ватутіна.

...Лютий 1944 року виявився багатим на відлиги. Дороги перетворилися на болото, автомобілі тягли кіньми або випихали з багна руками. Радянські війська лише нещодавно визволили наш край від фашистів і, не зупиняючись, погнали їх далі. Через визволені села до фронту постійно рухалися підкріплення, обози та військова техніка. Німці підірвали мости через Горинь біля Острога, тому червоноармійці зробили переправу у с. Черняхів. Везли боєприпаси і через Миятин. Декілька «студебекерів» із протитанковими мінами загрузили у селі. Військовим нічого було робити, як розвантажити міни та їхати далі впорожні. Розвантажувати заставили селян. Склали їх у Мамчурів на подвір'ї, накрили бре-

зентом і поставили вартового. Мовляв, підсохне дорога – заберемо. А зараз, під час наступу, вони ніби й ні до чого. Ще через декілька днів зняли і варту, міни полишили на дядька.

Такою халатністю червоних вирішили скористатися вояки УПА. Миттєво організували підводи з Почепок, Тесова і Миятина, завантажили на них міни, і 29 лютого увечері рушили в сторону Гощі...

Що далі? Василь порадив мені звернутися до двох селян, які, на його думку, безпосередньо брали участь у вивезенні цих боєприпасів. Один із них, Петро Стельмах, уже слабував на голову, то нічого не зміг пригадати. А інший, Василь Стефанчук, навідріз відмовився розповісти будь-що. Певно, на тому і закінчилося б моє розслідування, якби не допоміг випадок. Саме в той час за-

кошти Хмельницької АЕС у селі бетонували центральну дорогу. Я попрохав шляховиків зробити тверде покриття і до сільського цвинтаря. Забетонувати потрібно було метрів 300. Послухались. Як на ранок дивлюся, а по свіжому бетону дві колії від веза і кінські сліди. По них я і прийшов до... Василя Стефанчука, який мешкав якраз неподалік цвинтаря. Виявилося, що він уночі брав колгоспні коні і їздив додому. Коли я вивів його на дорогу і показав зроблену шкоду, чоловік мало не на колінах благав не карати його. Мовляв, я тобі розповім про те, що ти раніше прохав, а ти вже не видавай мене, залагодь якось справу.

Послухався. Хлопці з атомної перебетонували дорогу. Я ж, користуючись моментом, пішов до дядька Василя. Ось що він мені розповів.

«Того дня ще з самісінького ранку нам наказали бути готовими з кіньми на вечір. Наказали хлопці з УПА. За відмову – розстріл. За розголошення таємниці – розстріл. Діватися було нікуди. Зібрали нас біля подвір'я Мамчура і змусили вантажити на підводи міни. Повантажили і рушили на Заруддя у бік Гощі. Та ледве моя підвода під'їхала до шляху (я на вороних очолював валку), як з боку Гощі показалося світло фар. Нам скомандували розвернути всім фіри в той бік, звідки приїхали. Мені ж веліли стояти, ніби колесо зламалося. Бачимо, їдуть два автомобілі. Один із них, легкий, їде попереду із включеними фарами, а інший, вантажний, повний військових, фари не ввімкнув. Головний з вояків дав команду не стріляти. Але упівець, який був на моєму возі, мій одно-

сельчанин Жмайло, чомусь не послухався командира. Виставив на тринигу ручний кулемет і дав дві чи три черги по автомобілях. Кулеметні черги були дуже короткими, може, по три-чотири патрони. Бачимо, автівки зупинилися. Із вантажної вискочили декілька чоловік, кинулися бігом до легковика, когось там забрали на свій автомобіль і, розвернувшись, поїхали назад. Через якийсь час нам знову скомандували рушити вперед. Коли минали автомобіль, що стояв із розкритими дверцятами та не вимкненими фарами, хтось із нас прочитав назву – «Опель». Ми всі думали, що наскочили на якийсь загін із німцями, що проривався до своїх. Ніхто і гадки не мав, що то їхали радянські солдати. По дорозі до нас підсідали й інші вояки УПА. Якщо спочатку їх було п'ять чо-

ловик, то, минаючи Гощу, нас супроводжувало із двадцять військовиків. Минувши шлях (нині дорога Київ-Чоп), ми за воскодавським поворотом перекинули свій небезпечний вантаж на інші підводи, що вже чекали. Лісовики, відпускаючи нас, попередили, що мовчання збереже життя. В іншому випадку помремо і ми, і наші рідні. Вже над ранок дісталися до свого села. Їхали тією ж дорогою. «Опель» стояв на місці. Я вирішив, чого добру пропадати, підчепив автомобіль кіньми і затягнув його у яр за село. Там він і стояв довгий час. Фари світилися ще днів зо два. Селяни потихеньку розтягнули автівку по домівках. Хтось узяв скло, діти повідламували дзеркала та інші дрібниці. Вже пізніше ми довідалися, що саме тоді й був смертельно поранений генерал Ватутін, але мовчали, ніхто ж не хотів у Сибір за сприяння повстанцям. Знаю, що для бойовика Жмайла порушення ним наказу обійшлося без покарання. Цікаво, що майже всі ті, хто з ним разом воював, або загинули у нерівній боротьбі, або були заслані у Сибір, а от йому як з гуски вода. Довго по війні Жмайло працював на Радянську владу, навіть очолював якусь районну структуру. Його дуже боялися у наших селах...

**Олександр
ФОРМАНЧУК**

P.S. На прохання оповідача, Сергія Васильовича Савіна, більшість прізвищ змінена.